

EL PAPER DEL DOCUMENTALISTA EN L'EDICIÓ ELECTRÒNICA ESPECIALITZADA: Experiència en la publicació de la web psiquiatria.com

Virgili Páez (Documentalista)

Pedro Moreno (Psiquiatre)

Carmen Blanco (Psicòloga)

InterSalud

Actualment estem vivint un nou canvi del rol del professional de la documentació. Fa uns anys el bibliotecari va intentar treure's del damunt l'etiqueta de guardià malhumorat de la CULTURA, reclamant principalment la de difusor de la informació. Així, repassant un possible esquema de la cadena documental (generació-emmagatzematge-processament-recuperació-difusió-ús de la informació), aquest professional passà de dedicar-se quasi exclusivament a l'emmagatzematge i processament, a estudiar i desenvolupar tasques encaminades a la recuperació i difusió, per als seus usuaris, tant reals com potencials, de la informació dipositada al seu centre. Evidentment, el factor fonamental d'aquest canvi d'actitud fou la irrupció del que en aquells moments eren les noves tecnologies.

Avui estem davant un altre canvi. De la cadena documental tradicional, en la qual ni tan sols es contemplava la generació de la informació, i que cobríem fins ara amb les fases d'emmagatzematge, processament, recuperació i difusió encaminada cap a l'ús de la informació, passem a aquesta cadena documental, en la qual hem de sumar la possibilitat de participar activament en la generació de la pròpia informació. Una vegada més són les noves tecnologies, el que ara es coneix com les tecnologies de la informació (TI), les que ens ajuden a donar aquesta important passa. Temes com edició electrònica, biblioteca virtual o biblioteca sense parets,... són conceptes difícils d'assimilar per a molts de nosaltres, fins i tot motiu de rebuig en els casos dels professionals més tradicionals. Part d'aquesta professió, la que es diu d'especialistes de la informació, pensa que això de les tecnologies de la comunicació i de la informació, representades principalment avui per avui per la xarxa Internet, no va amb nosaltres, que és cosa dels informàtics o d'altra gent, o simplement que és una moda que passarà (quan ja fa 64 anys que existeix el tèlex). Evidentment s'equivoquen, això és cosa del informàtics, dels periodistes, del bibliotecaris, dels documentalistes,... i aquí està el gran canvi, del dissenyador, de l'empresari, de l'Administració, del botiguer, del fabricant,..., és a dir, de tothom: és la gran revolució de l'accés universal a la informació, per la qual cosa ens afecta, com a part dels professionals que tracten la informació, en un cent per cent.

Aquests canvis ens afectaran en totes les anelles de la cadena documental. Com hem dit, hi haurà professionals que es dedicaran a participar en la generació d'informació, altres processaran d'altra forma la informació, o segons els casos, ni la processaran, ja que la informació ja vindrà en gran part processada per empreses editorials o de distribució. Així mateix, la forma de difondre-la canviarà amb l'edició electrònica, es podrà donar molt més *valor afegit* (paraules màgiques) a la informació, i es podrà arribar a una comunitat molt més àmplia.

Al mateix temps aquestes tecnologies també poden ésser percebudes, pels més pessimistes, com a enemigues del bibliotecari-documentalista, i és cert, amb elles, per exemple, un centre especialitzat en psiquiatria a Sevilla pot fer la competència a un centre de les mateixes característiques ubicat a Barcelona, i aquest darrer es pot sentir amenaçat pel primer; o un usuari final pot interrogar directament una base de dades bibliogràfica sense necessitat d'acudir al nostre centre. Però també es cert que propiciaran un gran intercanvi, col·laboració i cooperació entre una gran quantitat d'unitats d'informació, i obriran noves oportunitats de treball.

Vegem ara que al costat de la figura del nou documentalista electrònic, o el que els anglosaxons diuen el *cybrarian*, apareix una d'aquestes noves oportunitats de treball, relacionada amb l'edició electrònica especialitzada.

Els nous professionals de la informació que treballen en l'elaboració d'*infoestructura* a la Internet

Avui, a la web, existeixen gran quantitat de productes i serveis d'informació. Moltes de les persones que els dirigeixen no són conscients que es tracten de veritables serveis d'informació, sinó que el que ofereixen pot ésser útil i donar diners. A més no pensen en usuaris, sinó en clients, o en els casos més altruistes, en visitants de la *web site*.

En aquest sentit Cornella (1995), féu una síntesi molt interessant sobre l'impacte de les autopistes de la informació a la nostra professió tradicional, va concloure que els professionals tradicionals poden treure un gran profit de la febre generada per les autopistes de la informació, i assenyala que:

- Molts dels productes i serveis d'informació que van sorgint són generats des de fora de la professió tradicional.
- Les autopistes de la informació aconseguixen productes i serveis d'informació més sofisticats que els que ofereixen moltes unitats d'informació tradicionals.
- Les autopistes poden generar molts nous llocs de treball, tant en la confecció i transformació de continguts (*infoestructura*), com en la infraestructura.

Efectivament, els bibliotecaris-documentalistes tradicionals haurien d'ésser uns dels professionals en millors condicions per participar en aquest nou món de la informació, contribuint a desenvolupar aquesta *infoestructura*, ja que estan acostumats a gestionar informació, però per això es necessari al mateix temps un gran canvi de mentalitat i d'esforç d'adaptació. Braude i Loeb (1993) exposen de forma molt simpàtica l'evolució del bibliotecari-documentalista especialitzat en ciències de la salut davant les tecnologies de la informació, que es podria generalitzar a la resta de bibliotecaris-documentalistes especialitzats. Per a ells la tecnologia de la informació ha tingut un efecte darwinianà en la pràctica d'aquests professionals, indiquen que els que fins ara eren considerats com els professionals de la informació són els que estan més preparats per lluitar i superar la selecció natural de les espècies i sobreviure als nous temps, o com ells diuen, «els *Librarians literaturus* estan evolucionant cap als *Librarians electronicus*».

Nosaltres no tenim tan clar com Braude i Loeb (1993) que sigui el bibliotecari-documentalista tradicional el professional que estigui més preparat per lluitar per la su-

pervivència en aquesta selecció natural. Principalment, perquè al nostre entorn el professional és majoritàriament del sector públic, i la nova professió que descrivim és majoritàriament del sector privat, és a dir, un sector que pràcticament desconeix l'existència del bibliotecari-documentalista. El repte és, sens dubte, com així apunten Camps i Crespán (1996), aconseguir que els professionals de la documentació arribin a ser actors veritablement capaços d'afegir un valor a la informació que tracten.

Però, quin tipus de perfil ha de tenir aquest nou professional de la informació?, quins coneixements?, quines habilitats?, i quines qualitats personals?

De fet ens sembla que el tipus de professional no diferirà gaire del que la *Special Libraries Association* augura per al segle XXI a la resta de bibliotecaris-documentalistes especialitzats. És a dir, ha de tenir un profund coneixement del contingut dels recursos d'informació, incloent la capacitat d'avaluació i filtrat crític; ha d'avaluar les necessitats i dissenyar i promoure serveis i productes d'informació amb valor afegit per tal de satisfer les necessitats dels seus clients; ha d'utilitzar la informació tecnològica apropiada per tal d'adquirir, organitzar i difondre la informació, millorant contínuament els serveis d'informació en resposta a les necessitats canviants, etc. Així mateix ha de saber treballar en equip, comunicar-se bé, planificar, buscar oportunitats, comprometre's en el desenvolupament de la seva carrera professional, tenir una actitud positiva davant dels canvis, participar amb col·legues en associacions i altres tipus d'aliances, etc.

A les característiques exposades d'aquest professional de la informació s'hauran de sumar, en molts de casos, la de *webmaster* (dissenyador de continguts de pàgines *web*), i la de *teletreballador*. Ickx (1997) ha exposat recentment un treball molt interessant sobre el *teletreball* i per quins motius creixerà molt els propers anys aquesta forma de treballar. El primer motiu és que hi ha professionals que poden fer el mateix que feien al seu centre de treball, però evitant els desplaçaments; el segon, que hi ha noves professions relacionades amb el desenvolupament de les tècniques d'informació i comunicació i amb la creació de les infraestructures físiques; i el tercer motiu –que és el que ens interessa més a nosaltres– és que hi ha noves professions com a conseqüència d'un nou model econòmic basat en l'aplicació de la informàtica i la telemàtica a la producció i distribució de la informació.

D'altra banda podem comprovar que aquests nous professionals estan molt relacionats amb la *desintermediació* de què tant se sent parlar. Moreno i García (1996) asseguren que l'accés a Internet accentuarà la tendència a la *desintermediació*, o el que és el mateix, a una necessitat decreixent d'intermediaris entre els usuaris i les fonts d'informació. Això ens sembla que serà absolutament cert als centres d'informació tradicionals (biblioteques, centres de documentació,...), però si analitzem bé el perfil d'aquest nou professional de la informació, que d'una forma o altra es troba darrere d'un servei d'informació electrònic (tant si és un professional «tradicional», com si és un dels seus nous «competidors»), veurem que la tant temuda *desintermediació* no és tal, ja que entre el client i la informació sí que hi ha un intermediari treballant per tal d'oferir uns bons productes i serveis.

Descripció del servei d'informació PSQUIATRIA.COM, web especialitzada en Psiquiatria

Com a exemple il·lustratiu de com treballa el documentalista en un equip multidisciplinar, amb professionals de diverses disciplines, presentem Psiquiatria.COM.

La web Psiquiatria.COM (<http://www.psiquiatria.com>) és un servei d'informació electrònica especialitzat en psiquiatria i ciències afins, creat per l'empresa espanyola Inter-Salud (<http://www.intersalud.es>) i patrocinat pel laboratori farmacèutic Bristol-Myers Squibb (<http://www.bms.com>). L'interès creixent del fenomen Internet entre els professionals de la Psiquiatria, com es demostra a partir de treballs com el de Huang i Alessi (1996), dugué tres prestigiosos psiquiatres espanyols a idear la creació de Psiquiatria.COM, en considerar les possibilitats que té Internet en la comunicació científica.

PÀGINA PRINCIPAL DE PSQUIATRIA.COM.

En principi la idea era la de publicar una revista electrònica especialitzada en psiquiatria, però després varen veure que també es podia intentar oferir altres serveis de valor afegit a la revista. Així, per tal de dur endavant el projecte, aquests professionals es posaren en contacte amb un grup multidisciplinar de professionals (altres psiquiatres,

psicòlegs clínics, un documentalista amb experiència en el camp de la informació en salut mental, informàtics i especialistes en telecomunicacions). Així doncs, ens trobem davant d'un producte elaborat a partir d'allò que precisen els propis clients, ja que d'entrada la idea de crear el servei fou de persones que pertanyen al col·lectiu de clients.

Actualment són dues les revistes que inclou aquesta web: Psiquiatria.COM (ISSN 1137-3148, <http://www.psiquiatria.com/psiquiatria>) i Psicologia.COM (ISSN 1137-8492, <http://www.psiquiatria.com/psicologia>). La subscripció a aquestes dues publicacions és gratuïta, la qual cosa demostra que sí que es possible que les revistes electròniques de qualitat siguin accessibles sense haver de pagar, únicament cal experimentar noves formes de finançament. Aquestes publicacions són trimestrals, amb una extensió equivalent a unes 120 pàgines en cada número, i consten de les següents seccions: editorial, originals, articles de revisió, article especial, casos clínics i comentaris i crítiques de llibres i articles. Així mateix existeix un comitè editorial, un comitè assessor i un comitè de redacció; els articles són revisats i seleccionats per a la publicació.

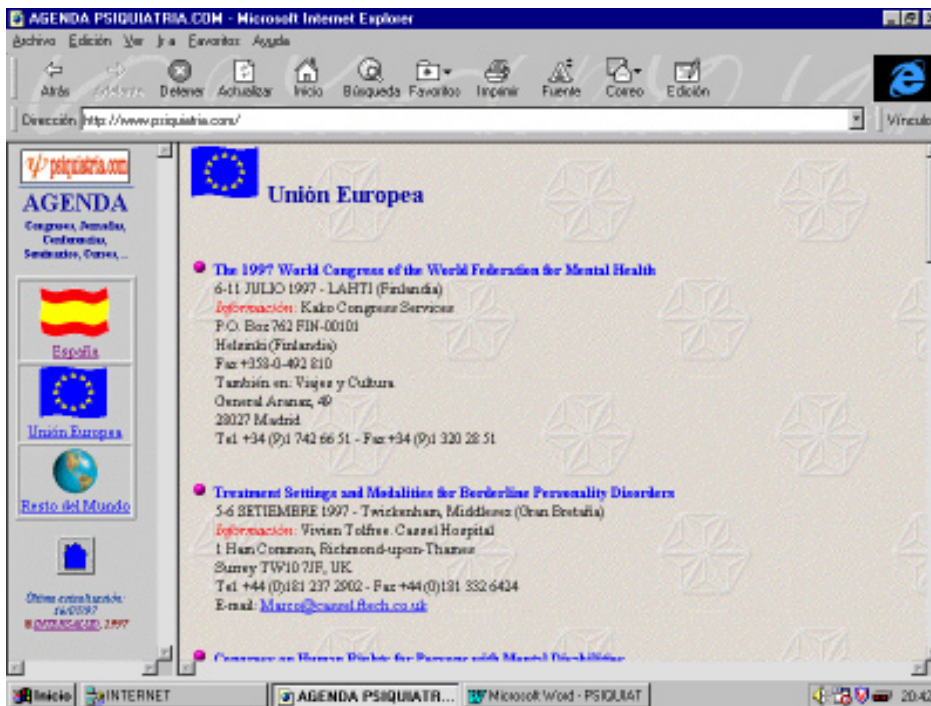
ARTICLE DE LA REVISTA ELECTRÒNICA PSIQUIATRIA.COM.

Veiem doncs que aquestes dues revistes electròniques funcionen de forma molt semblant a les tradicionals en paper, contrarestant així els comentaris que no hi ha cap rigor a l'hora de publicar informació científica a la Internet. A més, tenen tots els avan-

tatges que faran canviar totes les revistes científiques de format, és a dir, accés immediat des de qualsevol punt del planeta des del primer moment que la revista és publicada, no ocupen espai físic, se'n pot imprimir qualsevol article per al seu ús posterior i, el que és més important, es pot accedir immediatament a qualsevol dels articles referenciats que ja estiguin en format electrònic o als seus *abstracts*, si és que aquests es troben a la base de dades Medline.

A més de les revistes, hi ha l'altra part de la *web* que es troba totalment viva i en continu procés d'actualització, en la construcció de la qual els visitants poden col·laborar enviant informació mitjançant els formularis de correu electrònic. Està formada per les següents seccions:

- **Agenda** de congressos, jornades, conferències, seminaris i cursos: Està dividida en tres seccions (Espanya, Unió Europea i resta del món). A la descripció de cada un dels registres s'ha de sumar, si això és possible, l'accés directe a la secretaria tècnica de l'activitat mitjançant e-mail, així com l'accés a la pròpia *web* de l'organització de l'esdeveniment.
- **Revistes de Psiquiatria:** Accés a una relació de revistes científiques especialitzades en Psiquiatria i que tenen alguna informació disponible a la Internet: text complet, sumaris, normes de publicació, etc. A cada un dels registres s'indica què es trobarà si s'accedeix a la *web* de la revista. També hi pot haver *links* a les distintes opcions que dona la *web* de la publicació: informació de la subscripció, normes de publicació, accés al darrer sumari, etc.
- **Biblioteca virtual:** És el centre de cerca bibliogràfica de Psiquiatria.COM. Des d'aquesta secció es pot consultar informació dels catàlegs de les biblioteques de les universitats i centres d'investigació més importants del món, així com accedir a tot tipus de documents d'interès en Psiquiatria i disponibles a través de la Internet. Revistes i altres publicacions electròniques, bases de dades sobre tesis doctorals, sobre medicaments, sobre malalties mentals i proveïdors de subministrament de documents són alguns dels serveis que s'ofereixen.
- **Cerques bibliogràfiques:** Des d'aquí s'accedeix directament a una selecció de les bases de dades bibliogràfiques més importants especialitzades en medicina i accessibles des de la Internet. Un exemple és l'accés a la consulta del *Medline* a la pròpia *National Library of Medicine* dels EEUU.
- **Tauler d'anuncis:** Obert a la informació que vulguin «penjar» els professionals de la psiquiatria i la psicologia per posar-la a l'abast dels seus col·legues.
- **Fòrums de debat:** Accés a fòrums electrònics de debat (news, listservs i canals d'IRC) especialitzats en Psiquiatria. Es donen detalls de com funcionen aquests sistemes d'intercanvi d'informació. Així mateix es descriu cada un dels fòrums; s'indica com funciona la subscripció, si és el cas; com participar-hi; si és un servei moderat; etc.
- **Línies d'investigació:** Per tal de facilitar el contacte entre investigadors de la Psiquiatria es divideix la patologia psiquiàtrica en onze grups de trastorns. Cada un d'aquests grups és un *link* a una pàgina que indica als professionals de la Psiquiatria quines línies d'investigació s'estan duent a terme actualment, així com quins objectius tenen, quins són els seus responsables, quin mètode experimental estan emprant, etc.

AGENDA DE PSIQUIATRIA.COM.

- **Informació farmacològica:** En aquesta secció hi ha accés a informació sobre els fàrmacs més rellevants en Psiquiatria, s'hi pot consultar el vademècum nacional i internacional, així com buscar informació sobre fàrmacs específics.
- **Directori de Psiquiatres:** Funciona com qualsevol directori professional. Els psiquiatres envien les seves dades mitjançant un formulari de correu electrònic i les seves dades són introduïdes al directori. A més, gràcies al correu electrònic els col·legues es poden posar en contacte immediat ja que al propi registre hi ha l'adreça de correu electrònic de cada professional, i es poden enviar missatges sense sortir del directori.
- **Borsa de treball:** Inclou ofertes i demandes de psiquiatres i entitats psiquiàtriques. També es facilita el flux d'informació mitjançant els útils formularis de correu electrònic.
- **Psiquiatres en formació:** És una secció coordinada per un grup de residents espanyols de Psiquiatria, amb la filosofia de que són els propis clients els que millor saben què volen. Inclou diverses seccions del seu interès: rotacions, comissió d'especialitats, informació de les administracions públiques, etc.
- **Recursos de Psiquiatria en Internet:** Inclou recursos en Internet d'interès per al professional de la Psiquiatria i que no figuren en altres seccions, com ara: societats, hospitals, institucions, universitats, webs,...

- **Utilitats d'Internet:** Inclou accés al millor software per navegar a la Internet, amb la intenció que sigui una guia viva del funcionament i potencialitat de la xarxa.
- **Índex nosotàxic:** Aquesta secció pretén mantenir actualitzades les millors referències de la xarxa sobre els trastorns psiquiàtrics concrets més comuns. Es proporciona informació sobre la descripció, el diagnòstic i el tractament relacionat amb el trastorn.
- **Informació a malalts i familiars:** Es facilita informació útil a malalts i familiars psiquiàtrics: malalties, consells, accés a associacions de familiars i malalts mentals, etc.
- **Minuts d'oci:** És l'àrea de descans del nostre servei d'informació. Des d'aquí es pot repassar la premsa nacional i internacional, escoltar la ràdio, consultar un calendari esportiu o saber quin dia farà demà.

Com es veu aquest servei d'informació especialitzada que és el web Psiquiatria.COM és bastant pretensions, però fruit del que realment volen els professionals de la Psiquiatria. El temps, el treball en equip i l'esperit d'estar sempre oberts als suggeriments dels professionals de la salut faran que es vagi millorant i desenvolupant cada dia més.

Conclusions

- Internet està fent canviar les funcions dels bibliotecaris-documentalistes especialitzats, per això aquest tipus de professional ha d'adaptar-se i participar en el desenvolupament dels nous temps. No podem ésser observadors de què passa a Internet, hem d'ésser capaços de participar en la creació de la seva *infraestructura*, buscant solucions i donant valor afegit a la informació que precisen els nostres clients.
- Noves professions giren entorn de la gestió de la informació. La de treballador en l'elaboració d'*infraestructura* a la Internet n'és una. Aquesta nova feina és també una nova sortida professional per al bibliotecari-documentalista «tradicional».
- Per tal de poder accedir a aquests nous llocs de treball cal seguir l'evolució de les noves tecnologies de la informació i les seves possibilitats, i hem d'ésser capaços d'entrar en camps que fins ara eren propis d'altres professionals, com la informàtica i el disseny.

Bibliografia

- BRAUDE, R. M., i LOEB, J. (1993). Impact of information technology on the role of health sciences librarians. *Bulletin of the Medical Libraries Association*, 81(4), 408-413.
- CAMPS, E., i CRESPIÁN, J. L. (1996). Navegar en un entorn turbulent. Els bibliotecaris-documentalistes a Catalunya: situació actual i perspectives de futur. *Item*, 18, 83-101.

- CORNELLA, A. (1995). De treballadors a emprenedors?: Els reptes dels professionals de la informació en un entorn intensiu de informació. En *5es. Jornades Catalanes de Documentació* (pp. 451-461). Barcelona: COBDC/SOCADI.
- HUANG, M. P., i ALESSI, N. E. (1996). The Internet and the future of Psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 153(7), 861-869.
- ICKX, M. (1997). Teletrabajo: el futuro presente. En *II Congreso Nacional de Usuarios de Internet e Infovía* (pp. 471-476). Madrid: Asociación de Usuarios de Internet.
- MORENO, A., i GARCÍA, M^a. B. (1996). El reto de la sociedad postmoderna a la profesión bibliotecaria.. En *V Jornadas Españolas de Documentación Automatizada, Sistemas de Información: Balance de 12 años de jornadas y perspectivas de futuro* (pp. 121-128). Cáceres: FESABID.